

**Barggijbelludagá
sámepolitihkalasj
prográmma
2017–2021**

Álggo

Sámedigge le álmukválljiduvvam digge sámijda Vuonan mij galggá sámij politihkalasj dilev nannit ja ávdedit sáme álmuga rievtesvuodajt ja berustimijt. Mijá badjásasj ulmme la nanos Sámedigge luohádusájn sáme álmugis ja ietjá viesádijs.

ILO-konvensjávnná nr.169 7.artihkal tjuottjot álgoálmugij rievtesvuodav mierredittjat ietjasa ássijjn, ja dárkestittjat ietjasa ekonomalassj, sosiála ja kultuvralassj ávddánimev. Dát la jur sáemmi gá riektá iesjmierredibmáj gáktu dat ávddán bohtá aktissasj 1.artihkkalin AN-konvensjávnnájn siviijla ja politihkalassj rievtesvuodaj birra, aktan konvensjávnnán ekonomalassj, sosiála ja kultuvralassj rievtesvuoda birra. Dási jávsádittjat sihtap barggat sáme iesjmierredimev tjadádittjat riikkajgasskassasj dáhkkidum dábij milta álgoálmugij riektá iesjmierredibmáj. Dav nannitjit vaj sáme sebrudagá ávddánibme le sámij ietjasa dárboj, árvoj ja vuorodimij milta.

BARGGIJBELLUDAGÁ VISJÁVNNÁ

Mij galggap hábmedit, ávddánahttet ja hiebadahhttet sebrudagáv boahhteájggáj. Mij ájggop dilev láhtjet vaj sáme máhtti bisodit ja ávddánahttet ietjasa gielav, kultuvrav ja sebrudakiellemav.

Sámepolitihkalassj bargon Barggijbelludagán la ulmme barggat duohtan dahkamin sebrudagáv sosialdemokrátalassj árvo, solidaritiehtta ja avtaárvvusasjvuohhta ulmuttij gaskan li vuodogierggen. Barggo galggá viehkedit dasi vaj Barggijbelludahka vilá galggá liehket jádedime fábmón sámepolitihkalassj bargon Vuonan.

Barggijbelludahka ájggu barggat sebrudahhte sáme sebrudagá ávdás, gánná juohkkahasj bæssá viessot dav viessomav mav sihtá. Barggijbelludahka ájggu ávdedit avtaárvvusasjvuodav ja dássádusáv sjiervij gaskan. Gájkajn galggá sáemmi máhttelisvuoda rahpasit gieresvuodajnis ja seksualitehtas milta viessot vuododum avtaárvvusasjvuodan ja dássádusán.

Sámeigiella

ÁJGGOMUS

Ienebuv bessi sámeigielajt dájmalattjat adnet.

PRINSIHPPA

Sámeigiela galggi bisoduvvat, ávddánahteduvvat ja vatteduvvat boahte buolvajda. Sámeigiellaáhpados ja kulturgaskostibme tjalmostahteduvvá, ávddánahteduvvá ja ádástuhteduvvá ietjá sebrudakávdánahttema milta.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Barggat sáme igielajt ælládahtátjit, állagasj julevsáme ja oarjjelsáme guovlojn
- Vuorodit julevsáme ja oarjjelsámeigielajt barggogiellan institusjavnájn dajn guovlojn, ja aj barggat vaj Nuortta Universitiehtta rámmaævtojt oadtju ávdásvásstádusáv dat guovte gielas bærrávgáhtset
- Jut gájkka oahppe sáme guovlojn galggi bessat válljit sámeigieláhpadosáv ienni gá ádáárogieláhpadosáv
- Tjadádit ávddáprosjevtajt fálatjit sámeigieláhpadosáv ienep oahppijda sámeigiela háldadimguovlo álggolin
- Álles friddjavuodav bessat válljit sámeigielav áhpadosgiellan ja sámeigielav giellafáhkan vuodoáhpadosán sámeigiela háldadimguovlon
- Nannit áhpadosáv áhpaddijj sámeigielajn fáhkasuorgen
- Gávnnat praktihkalasj árnigijt vaj bessamgájbádusá ælla hieredime sáme alep áhpadosaj rekruttieritjit
- Lasedit rekruttierimav sámeigielagijt dálkkumáhpadosaj alep áhpadosdásen
- Vaj suohkana galggi bessat oalle gálojt gábtjtá guovtegielak háldadibmáj ja sámeigieláhpadibmáj
- Ienep giellaguovdátijit sámeigielajt ja giellasuorgijt nannitjit
- Ávddánahttet ja nannit sáme igielajt medijá baktu (radio, mobijlla, tv, internæhtta ja sosiála) medijá
- Ienep rijkajgasskasasj mánágirjálásjuohta ja filma járggáluvvi sámeigielajda
- Joarkket kampánjav Sámásta munji! Ja nuora galggi dav jádedit

Mánárgárdde, áhpados, átsáidibme ja máhtto

ÁJGGOMUS

Álles áhpados sámeigielaj ja sámeigielan mánárgárdes universitiehttaj

PRINSIHPPA

Buorre aktisasj tjoavddusa viertti dættoduvvat sáme mánárgárddefálaldagájn ja áhpadimen. Viertti gávnnut oahppamnævo, adjáj digitála, gájkka sáme igielajn

MÁNÁRGÁRDDESUORGEN BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Lága baktu nannit sáme mánárgárdesvuodav sáme mánárgárddefálaldahkaj
- Nannit vaj sáme mánárgárdes gænna li ienep sámeigiela sijddagiellan oadtju áhpadosáv dajn
- Barggat vaj bargge mánárgárdes giellaáhpadosáv oadtju, ja ienep sámeigielak mánárgárddebarggijt áttjudit

ÅHPADUSSUORGEN BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Nannit ja ávdđánahttet sáme institusjávnnájt
- Lága baktu vaddet rievtesvuodav oassálasstet giella- ja kulturæjvvalimijn oassen guhkásáhpadimes
- Buoreddit diededimev rievtesvuoda birra áhpadussaj sáme giellan ja sáme giellaj vájk gánná árru
- Ávdđánahttet ietjá áhpadusavtadagájt sjattatjit vædtsagin jávsádittjat ulmmáj máhtudagáv sáme giellajn lápptit
- Nannit ja ávdđánahttet sáme joarkkaskávlájt stáhta skávlán, ja aj tsieggit álles sáme joarkkaskávláv ja boatsojsujttoskávláv ávdđánimvejulasjvuodaj
- Nannit ja ávdđánahttet sámeskávlájt Aarborten, Snáasen ja Mátatvuomen
- Tjadádit oahppamnævvólápptimav mij állagasj digitála oahppamnævojt sáme giellajda vuorot
- Nannit sáme gielláhpadusáv vuododum guovtegielakvuodapedagogihka nanna
- Barggat vaj juohkkahasj bessi alla dáse áhpadusáv sáme giella nubben giellan vuodoáhpadusán oadtjot
- Nannit vaj áhpadiddje juohkka dásen diedojt sáme histávrá ja sebrudakiellemá birra oadtju
- Luondov pedagávgálasj ræjddon adnet
- Tijmmajuohkem viertti liehket nav vaj sáme giella áhpadusfáhka le oassen dábálasj áhpadusás
- Barggat oahppolánav ruoptus áhpadiddijda sáme giellaháldadimguovlojn mávsátjit.
- Dájma viertti jáhtuj biejaduvvat ja áhpadibme organisierit vaj oahppe e garve sáme gielláhpadusáv, dásij gaskan vuodoáhpadusán. Dát viertti doajmmat álles áhpadusán (vuodoskávlá ja vuodoáhpadus)
- Nannit ja ávdđánahttet Sáme dájddaskávláv bisodittjat rudálasj rámmaævtojt ja rekrutterimav skávláj (guovtejahkásasj skávlá dájddafágajn)

SUORGEN ALEP ÅHPADUS JA ÅTSÁDIBME BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Nannit vaj Sáme Allaskávlá ávdđánahtteduvvá sierra sáme institusjávnnán alep áhpadussaj, ulmijn Arktalasj universitehttan sjaddat
- Vaddet Sáme Allaskávláj máhttelisvuodav praktihkallasj pedagávgálasj áhpadusáv ienep suorgijn fállat
- Ienep stipendiáhttavirge julev- ja oarjelsáme giellaj Nuortta universitehttan
- Ávdđánahttet universitehttajt, állagasj Vuona Arktalasj universitehttav ja Nuortta universitehttav, nannusap rállav sáme sebrudagán váldátjit nanostuhtátjit máhtudagáv mav sáme álmuk dárba.
- Vijdedit fáladagáv sáme alep áhpadusán rabddaguovlon
- Árbbedábálasj máhtudahka dættoduvvá áhpadus- ja átsádimaktijvuodan.
- Æládusátsádibme ienebuv sáme æládusáj gáktuj
- Nannit álgoálmukperspektijjav nuorttaguovlloátsádimen

Kultuvrra

ÁJGGOMUS:

Sáme kulturiellem galggá liehket vallje ja gávnnut juohkkahattjaj

PRINSIHPPA

Barggijbelludahka sihtá liehket jádedime nannitjit kulturvuorodimev sámee sebrudagán, ja viehkedit kulturdájmajt doarjjot ja sámee kulturárbevv bisodit.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Gátsedit Sámedikke mierredum vuorodimijt sámee kulturtsiekkadusájn tjuovvovasj vuorodime milta: Saemien Sijte, Beaivváš Sámi Našunálateáhter ja Nasjávnnálasj Sáme dájddadávvervuorkká.
- Nannit ja bisodit Sáme mánájteáhterav sámee fáhkamáhtudagájn ja nuoges luohkoj
- Nannit mijá sámee festiválajt ja kulturinstitusjávnnájt buorre rámmaævtoj
- Vaj sámee dávvervuorká oadtju ruhtadimævtojt ma oaggi sæmme ávddánahttemvejulasjvuodajt gá dáttjaj dávvervuorká. Ájnas la sámee dávvervuorká oadtju vejulasjvuodav tjoahkkit, vuorkudit, átsádit ja vuosádallat dájdav jali ietjá gávnijt manna li diedalassj, luonndohistávrálasj jali kulturhistávrálasj berustibme sámee álmugij
- Kulturskávlájn viertti liehket sámee sisadno gájkajda, ja fálaldahka sámee oahppijda vuodoáhpadasán
- Barggat bájkálattjat aktisasjborgon ásadum valástallamjuohkusij, guovlulattjat bijrravuogádagáj baktu, ja nasjávnnálattjat ja rijkajgasskasattjat Sáme Valástallamlihto baktu.
- Doarjjot oassálasstem AWG:an ja nannit oassálasstemav juohkkat sámee guovlos
- Nannit vuorodimev sámee mediján, almmudagájn ja filmmabuvttadimen
- Doarjjot suohkanij álgadimev ásadittjat álmukmiehttseguovdátjav Anárjoga álmukmæhttsáj tjanádum
- Árvustallat ádá huodnav Savio-dávvervuorkkáj, merustaláduvvá boahhtevasj vuorodimij milta
- Nannit sámee mánájteáhtera joarkkemav Deanu suohkanin
- Arvusmahttet sámee kultuvralassj ja gielalassj sajijda guovlojn gánná sámee ælla nav vuojnnusin
- Bisodit merrasámee kultuvrav ulmmelattjat vájkkudimnævojt adnemijn

Duodje – dájdda, viddno ja kultuvrra

ÁJGGOMUS

Duodje vuododum árbbedábálasj máhtudagán, galggá nannit kulturávdđánbuktemijt, sáme biktasijt ja adnogálvojt boahhteájggáj.

PRINSIHPPA

Ávddánahttet Duodjesjiehtadusáv vuorodime áđádagojt ja lasedit árvvoháhkuhimev.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Mierredit dárjav ienep duodjebagádallijda
- Ienebujt viddnoahppeárnigij rekruttierit
- Doarjjot aktisasj mærkkagálvvuododimev ja vuobdemav
- Nannit duodjuhimev áhpadasájn rabddaguovlon ja bisodimárvvogis fáhkan
- Doarjjot átsádim- ja ávddánahttemdájmajt ma viehkedi innovasjávnnáj aj lasedum buvtadussaj

Æládus

ÁJGGOMUS

Liehket jádedime áđá barggosajijt ja viesátlassánimev sáme bájkálasj sebrudagájn áttjudime

PRINSIHPPA

Sámedikke æláduspolitihka baktu sihtap nannit vaj rubbmelasj vuodov sáme sebrudagájda bissu ja ávddánahteduvvi. Mij sihtap vuododit kultuvra nanna ja mijá ávkijt ma li luondo bieles vattedum. Mijá æláduspolitihka la láhtjet dilev áđádahkuj kombinasjávnnájn áđá æládusáj ja smávva ja stuoráp avtadagáj gaskan. Sebrudakekonávmálasj ávddánibme, árvvoháhkuhimev ja luohkojt ávkástallat galggi miehttiduvvat áđá barggosajijt dahkama ja bájkálasj vájkkudusáj milta.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Arvusmahttet æládusávdđánibmáj vuododum sáme kultuvra ja æládusvuodoj nanna.
- Barggat vaj ásadam æládustjoahkke sáme guovlojn oadtju lasedum dárjav jus vuorodi ávddánahttemav ja æládusájt arvusmahttet, ma li vuododum sáme kultuvran ja æládusvuodon.
- Gánná ælla æládustjoahkke sihtap barggat ásadittjat sáme æládustjoahkkijt arvusmahtátijt æládusávdđánahttemij.
- Járgijdit æládusdoarjjaadnemav ájnégis prosjevtajt doarjjomis æládusprográmmajda.
- Nannit vidnudagáj máhtudagáv vaj sáme buktaga lasseárvov oadtju gá buktaga ja márnána ávddánahteduvvi.
- Vijddásappot aktisasjbarggosjiehtadusáv Innovasjon Norge:jn ja ietjá oassálasstij álgadime ja innovasjávnná suorgen, ja nannit sáme máhtudagáv Innovasjon Norge:n.
- Nannit aktisasjbargov guovlo oajválattjaj infrastruktuuradájmaj birra
- Lasedit bájkálasj biebbmobuvtadimev
- Nannit rekrutterimav vuodoæládusájda ulmmelasj dájmaj baktu

- Ásadi Innovasjon Sápmi:av áttjudittjat vádámieles rudájt Sábmáj
- Buoreddit sisboahtoávdđánimev vuodoæládusájn
- Binnedit massema urudisájda boatsojæládusán ja ietjá guohtomæládusájn
- Jáhtuj biedjat aktisasjpolitihkalasj, suorggegasskasasj aktisasj bargov máhtudahkaj luondo, urudisáj, dálkádagá, boahttu ja boatsojæládusá birra
- Barggat jáhtuj áttjudittjat muorrodimijt ælloguohtomednamijn ja gáváv dahkat muorrodimij stuorrodagás ja vájkkudusás. SRU2 intensjávna tjielggidusán tjanádum rievtesvuodajda ednamijda ja tjátjijda.
- Aktan barggat FEFO:jn/Statskog:jn ja ietjá ednamæjgádij ávdđánahttemin sájjvaguollimav æládusán, ja aj barggat vaj rievddaduvvi lága ja njuolgadusá ma li ávdđánimev dan æládusán hieredime
- Kulturæládusájt lápptit
- Barggat ádá jáhkásáme guovdátja, Joddu ávdás, Deanun.

Boatsojæládus

ÁJGGOMUS

Boahteájggásasj boatsojæládus lassánam árvvohákuhimijn sisboado ja barggosajij baktu

PRINSIHPPA

Barggijbelludagá politihka galggá dilev láhtjet vaj boatsojæládusán la nuoges ednama, ulmusjuohko ja ietjá rámmaævto nannitjit guodde boatsojsáme æládusáv adjáj gietjedis boahteájggáj.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Boatsojæládusháldadus galggá ávdásvástádusáv válldet ienedittjat máhtudagáv boatsojæládusá ednamij oaggimin
- Nannit boatsojsijda máhtudagájt ja diedojt háldadittjat lasedum juollodimij Boatsojæládussjiehtadusá baktu
- Nannit vuorodimev prográmmas ma bájkálasj biebbmobvutadiddijda ja smávva vidnudagájda ja láhtjet dilev vaj sáme kultuvrra sjaddá ájnas oassen buvtadimes ja márnánahttemis
- Nannit boatsojæládusá bálkáávdđánimev mij la binnemusát dagu ietjá juohkusa ja unnedit sieradusájt.
- Merustallat E-sertifikáhtaárniga vájkkudusájt ja sisanov boatsojæládusásj
- Tjavggit bargov Vuona-Svieriga Ælloguohtomkonvensjávna ratifiserimijn.
- Boatsojæláduslágav galggá ábbálatittjat ádstuhteduvvat, adjáj boatsojæládusá aktisasj buohttimávdásvástádusáv
- Oaggit boahttebuolvaj máhttelisvuodajt rievtesvuodav boatsojmærkkaj
- Láhtjet dilev ienep jáhte njuovadagájda
- Nannit rudálasj guoddelisvuodav ruhtagálo divutbinnedimij
- Oaggit guohtomadnemav bælostahhte urudisháldadimen
- Nannit vaj boatsojæládus oadtju buorre judoálkkádusárnigij (judosvarresvuohka) sæmme láhkáj gá ietjá biebbmobvutadiddje (sávtsa ja gusá)

Guollim ja merraæládus

ÁJGGOMUS

Mera luohko gulluji aktisasjuohtaj ja galggi ávkástaládusáv ekolávgálasj guoddelisvuoda milta, vaj barggosaje ásaduvvi ja árvvot nanos árronij merragáttijn ja vuonajn.

PRINSIHPPA

Vuona li ájnas sjaddamguovlo guolijda, danen buorgulvis vantsa guhkep gá 15 badjel e besa guollit merrarájáj sisbielen hæhttu tjavgga dâmaduvvat. E aktak gájkásasj loabe vatteduvá. Meraluohko háldadibme galggá ulmmen nanos nálijt ávddánahttet ja ávkástallamvuoge ma buoremus láhkáj guhkesájggásasj ávkástallamav vaddá. Luohkojt ávkástallat galggá viehkedit árronij merragáttij ja vuonajn, ja nannit merrasámij rievtesvuodajt guollitjit, politihkalattjat ja juridihkalattjat.

Merraluossaguollim æládusán, árbbedáhpeguodden ja iesjdábddodahkken hæhttu adnet viessomnáre ja luondulasj sajev háldadimen. Sebrudagá ma goskadalli merraæládusdájmaidja galggi buohtov adnet nievres birásvájkudusájs -ja areállatjadnamis.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- gájbbedit jut trálárkonsesjávna majn li vuobdemvælggogisvuohta, fysihkalattjat vaddi guolijt dajda mierredum sajijda. Jus dát ij tjuovoduvá, galggá trálárkvávtá ruoptus gieseduvvat, vaj ietjá vanntsajuohkusa bessi kvávtáv aktan vaddemgájbbádusáj oadtjot.
- Vijddásappot barggat mássjkisvuodajn mihttomierren, ja alternatijvva bivddimvuogijt ja vanntsaadnem dálásj trálárkonsesjávna háráj
- Nannit ja ásadit vuobdemmáhttelisvuodajt vuonajn ja lassánam gájbbádusájt jut trálárkvávtá hæhttuji varás guolijt vuobddet.
- Nannit vaj dálásj lága baktu rievtesvuohta guollitjit gájkajda gudi merrasáme guovlojn árru gátseduvvá nuoges vuobdemijn guoles, vaj sij gudi sihti guolleæládusán álgett bessi dav dahkat ja buoraklágásj bálkáv oadtju.
- Rámmaævto guollimæládusán galggi vuordedahte liehket, danen ij galga loahpe kvávtájt unnep vanntsajuohkuis stuoráp vanntsajuohkusij sirddet
- Gá kvávtá juogaduvvi dættoduvvá oasseváldij sidot ja máhtukvuohta positijva báhtusijt bájkálattjat dahkat
- Vuorodit jut stuoráp oasse guolástusá ja merraæládusá árvvohákuhimes hæhttuji bájkálattjat dagáduvvat
- Barggat vaj bivddemájgge merraluossaguollimij ij ienebut gártjeduvá
- Barggat vaj stuoráp oasse guolástusháldadimes sirdeduvvi guovlojda ma li merrasáme guovllon
- Hieredit privatisierimav aktisasjuoda luohkojt ávkástallamis
- Dættodit jut viesáda rábbáguovlojn la riekta dav luohkov ávkástallat lahkabirrusijn. Lahkavuohta rievtesvuodav buktá
- Gádodit vuolep mierev guhkkudakrájás vantsajda rábbábivdon
- Tjavggit gájbbádusájt dájmaidja ma hieredi guolijt biebmádimásadusájt báhtarimes, vuodna- ja merraguovlojt nuoskodimes ja luossadihke oabllánimes.
- Guollebiebmádimme viertti gehtjaduvvat guollebivdo buohta.
- Árvustallat jáhkáluossaháldadimev sáme ja ietjá rabddaguovlo berustimij buohta
- Nálle- ja ekologijjaátsadibme vuonajn, merragáttijn ja meran ienebut vuoroduvvá

Ednambarggo

ÁJGGOMUS

Ednambarggo sáme guovlojn galggá liehket vuodon árronij ja árvvohákuhibmáj bájkálasj mærrkagálvvoásadime baktu.

PRINSIHPPA

Guoddelis ja málsudahkes struktuvrra ednambarggoæládusán sáme guovlon hiebadum infrastruktuvrain ja doajmmavuodojn.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Nannit vaj láchkatjoahkke bærrájgáhtsi árbbedábálasj doajmmavuogijt.
- Vijddásappo ávddánahttet ednambarggosjiehtadusáv gánná arktalasj ednambarggo vuoroduvvá, sierra doajmmaavádagáj.
- Oaggit biebbmoednamav boahhteájge buvtadibmáj
- Joarkket árnigav rijddohieredime dájmej ruhtadam ednambarggo- ja boatsojæládussjiehtadusá baktu
- Doarjjot bargov bájkálasj biebmaj ja mærkkagálvvonannimijn.
- Nannit vuogas buolvvamálssomav ednambarggoæládusán vuoroduvvá
- Vaddet nuorajda barggohárjjánim-/viddnooahppesajijt bándorsijdajn
- Arvusmahttet lassánam huodnahijt ádástuhttemij ja bierggo- ja mielkkebuvttadibmáj
- Láhtjet dilev ádá ásadimijda ednambarggosuorgen
- Barggat joarkket stáhta ruhtadimev urudisájt bátsan vuohtjemav suohkanij gaskan
- Barggat vaj unnep bándorsijda lassánam mielkkekvávtájt oadtju gá ádá buolvva barggagohtá
- Jáhtuj oadtjot árnigijt dárjaj dájmej vijdedittjat ja lasseæládusájda ednambarggo- ja boatsojjuosuoorgijn gá ádá buolvva barggagohtá.
- Arvusmahttet lassánam miehttseguohtomijda ja bierggobuvttadibmáj

Miehttseæládus

PRINSIHPPA

Miehttse ja miehtsev adnet la ájnas gájkajda Sámen. Miehttse la ájnas ávkástallamin ja vuojnadallamij.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Jiermálasj ja guoddelis luonndo- ja miehttseávkástallam vaj aj boahhte buolvva bessij miáj boandás ja tjáppa luondov návddahit
- Dájt máttijt æládusájt ma li luonnduj tjanádum, li ájnasa bærrájgáhtset
- Barggat buorre ævtoj ávdás unnep vidnudagáj buvtadibmáj
- Nannit buorre, oaggás láhttojt mierkkima baktu, giesse- ja aj dálveláhttojt.
- Bærrájgáhtset árbbedábálasj æládusájt dagu bivddo ja guollim
- Luondoluohkojt ávkástallat
- Nannit buorre, oaggás ja árbbedábálasj luonndoiellemav mánájda ja fábmálasájda. Dan vuolen máhttá d.d. hiebadum guollimsaje ja sega
- Barggat mierkkidum miehttsebálggáj ávdás, gánná histávrálasj diedo gávnnuij
- Finnmákkokommisjávnná ja Miehttseduobbmostávllá Finnmákkuj oadtju nuoges resursajjt ja riektátjiegadibme sjaddá nav vaj oaggi álles riektáoaggásvuodav.
- Barggat vaj sámelágan tjuottjoduvvá, árbbedábálasj luondoadnem la ájnas kultuvralasj vuodon gájkka sámijda
- Vaj jáhtuj biejaduvvá aktisasjpolitihkalasj,

suorggegasskasasj aktisasj bargov ienedittjat máhtudagáv luondo, urudisáj, dálkádagá, boahttsu ja boatsojæládusá birra

- Barggat vaj jáhtuj biejaduvvá kárttim ja dáhkkidibme sáme rievtesvuodajt oarjjelin Finnmárko, ja aj boahtteájge miehtseháldadimev organisierit

Areálla ja birás

ÁJGGOMUS

Luonndoluohko ja areálla hæhttuji ihkevájge perspektijvan háldaduvvat vaj boahtte buolva aj bessu luondo luohkojt ávkástallat.

PRINSIHPPA

Sáme dádjadusán li ednama, tjátje ja mera, luohkkoduobddága gánná la viessomuháv oadtjum ja smávep ja stuoráp sebrudagájt dahkam. Dá li luonndovuodon sáme giellaj, kultuvrraj, iesjdábdduj ja sebrudakiellemij. Aktisasj rievtesvuoda li ájnasa sáme álmuga sisbielen. Aktisasjvuoha ja famillja la akta vuodogiergijs mijá kultuvran.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Barggat vaj sáme berustime ienebut vájkkut dálkádakbarggaj, gá dálkádakmálssoma állagasj vuodoæládusájda ja sáme sebrudahkaj guosská
- Jut árbedábálasj máhtudahka luonndovuododum æládusájn viertti stuoráp sajev politihkkahábmedimen oadtjot
- Ij ienebut areálajt ja luohkkoduobddágijit suodjalit váni bájkálasj miededime dagá
- Barggat vaj luohkko- ja energijaávkástallam nanni sáme kultuvrav, sebrudakiellemav ja viehket positijva ávddánibmáj aktisasjvuohatj
- Jus petroleumdájma jali jus sjaddi nuoskodime, guosski dálásj jali boahtteájge æládusdoajmmaj, guolástussaj, árromij jali sjaddá ekologijjavuogev biejsstet, de sihtap suodjalit dajt merraguovlojt ma guoskadalli
- Barggat vaj jáhtuj biejaduvvá kárttim ja dáhkkidibme sáme rievtesvuodajt oarjjelin Finnmárko, ja aj boahtteájge miehtseháldadimev organisierit
- Nannit sáme oassálasstemav mærrádusájn areálla- ja luohkkoadnemijn sáme guovlojn adjáj Finnmárko álggolin
- Árvustallat jus stáhta bieles suodjalum guovlo (álmukmiehtse/suodjalum duobddága) li/lidjin suodjalimnjuolgadusáj milta, ja jus dát suodjalibme le buoremus sebrudahkaj ja bájke ulmutjijda
- Buoreddit bievláláhttojt hieredittjat stuoredimev, állagasj dævgádagájn
- Dahkat rámmaævtojt minerálaæládussaj mij oaggi rudálasj báhthusijt bájkálattjat, gájbbádusájt sajenis gávnnot duola dagu jádedim- ja oasstemdájmaj baktu, ja aj jut sáme riektáæjgáda ja ietjá berustiddje li siegen mierredimprosessajn, ILO-konvensjávna 169 rámmaj sisbielen
- Nannit sáme oassálasstemav mierredime areálla- ja luohkkoadnemav adjáj sáme guovlon Finnmárko álggolin

Sáme muossádimæládus ja kulturæládus

ÁJGGOMUS

Ávddánahttet ienep sáme kulturæládusájt ja muossádimfálaldagájt vuododum sáme kultuvran ja sáme ájvanbiebmon

PRINSIHPPA

Sáme iehtja galggi stivrrit vijdábut ávddánahttemav muossádimæladusáv vuododam sámij ietjasa histávrrá, kultuvra ja árroma nanna. Dát nannitjit bájkálasj æjggumav, ienep barggosajijt, ja árvvohákhuhimev mij la sámie sebrudagájda buorren.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Nannit sámie mannoæladusvidnudagáj gilpustallammáhtukvuodav
- Adnet valjesvuodav oalle buktagijs gánná sámie kultuvrra ja luonndo dættoduvvá
- Viehkedit vaj vidnudagá bessi giessek dálvvek mannoæladusfálaldagájt ja buorep dálvvefálaldagájt ávddánahttet
- Barggat njuolgadásájt biebbmovuobddemin álkkebut dagátjit
- Arvusmahttet vaj sámie biebbmokultuvrra le ájnas oassen sámie mannoæladusás
- Ásadit doarjjaárnigijt aktisasj barggij ja værmádagájda sámie mannoæladusán
- Jáhtuj oadjet vuogádagáv æladusáv tjárgitjit ja buktagijt mierkkit ájnas oassen mannoæladusáv vijdábut ávddánahttemin. Mærkkagálvojt ásadit luluj mihttomierren mannoæladussaj, nav vaj duodjebuktaga mierkkiduvvi “Sámij duodje”. Sæmmi viertti dagáduvvat buktagij vuodoæladusájs sámie guovlon.
- Nannit oaggásvuodav guollimturisma suorgen. Akta vuohke la “oahpesulmutjav” siegen adnet, gut árbbedábálasj diedojt luondon adná.
- Doarjjet prosjevtav “Sámie mannoæladus” ja dav la dárbbu jáhtuj oadjet juo ásadum oasseváldij.
- Lasedit máhtudagáv márnánij birra mannoæladusoasseváldij
- Doarjjet ádå bargov sámie mannoæladussuorgen, aktisasj bargon mannoæladusoasseváldij
- Barggat ásadittjat infrastruktuovrav mij doarjju æladusávddánahttemav sámie guovlon
- Dahkat guoddelis turismaguollimav mij bájkálasj báhtusijt buktá, ja mij loahpeárnigij baktu buorebut máhtá æladusáv stivrrit.
- Mávtástuhttet æladusáv ávddánahtátjit, ja dasi lulun rudá vuoroduvvat.
- Láhtjet ájn ienep sámie turissmaæladusá vuorodibmáj.
- Sadjásis akti vil áttjudit 5 kilomehtar-njuolgadásájt turissmaguollimij álggorijkalattájda

Varresvuohta, hukso ja sosiála dievnastusá

ÁJGGOMUS

Avtaárvvusasj ja buorre varresvuohta- ja huksofálaldagá.

PRINSIHPPA

Máhtudahka sáme giela ja kultuvra birra galggá luondulasj oassen liehket varresvuoda- ja sosiálabarggij máhtudakvuodos. Átsádimvuododam máhtudahka sámij varresvuoda ja iellemdilij birra galggá vuodon dievnastusfálaldahkaj liehket.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Barggat vaj sámegielak vuorrasa oadtju láhkâm- ja tjállemviehkev oassen almulasj dievnastusfálaldagás
- Idjabejvve hüksosaje galggi liehket sáme kultuvra ja gielladuogátja vuodo
- Barggat vaj Sáme nasjávnnálasj máhtudakguovdásj (SANÁG) máhtudakavtadahkan ávddánahteduvvá ja vatteduvvá rámma ma nanni vaj sijá fálaldagá báhti álles sáme álmugij ávkken, fálaldagáj baktu rabddaguovlon
- Vaj mánájsuodjalimen galggá moattekultuvralasj máhtudahka gá dâmadi mánájsuodjalushuvsov sáme mánáj ja nuoraj vuoksuj vájk gánná árru, ja barggat sáme mánájgoade áttjudime
- Nannit vaj mánájkonvensjávnná mærrádusá álgoálmugij mánáj birra vieleduvvi
- Barggat vaj sámegielak varresvuoda- ja hüksobargge oadtju joarkka- ja lasseáhpadásáv ietjasa suorgen.
- Vaj giella- ja kulturduogásj bærrájgátseduvvá vuorrasij institusjávnnájn
- Dahkat nasjávnnálasj gáváv sáme giella- ja kulturamáhtudagás vuodo- ja sierravarresvuodadievnastusán, ja nannit rekruttierimav sáme varresvuodabarggijs.
- Nannit ja ávddánahttet jáhtte varresvuodadievnastusájt sáme álmugij, ja aj nannit telemedisijna adnemav.
- Barggat nannimin hieredime bargov vahágahttema vuosstáj lahka aktijvuodan ja duosstom vaháguvvamijda.
- Ienebut vuorodit nuorra álmumájt ja psyhkalasj varresvuodav állagasj vuodoáeládusájn.
- Nannit gátsedimev mánájs ja nuorajs gudi li vaháguvvam.
- Doarjjot sáme LHBTI-bargov, duola dagu pedagávngálasj áhpadásáv mánájgárdijn ja skávlájn tjadádime
- Nannit nuoges FOU-rudájt lassánam máhtudagáj diehti sáme álmuga varresvuoda- ja iellemdile birra
- Barggat Sáme varresvuodapárvkav duohtan dahkat
- Nannit dálkkumdievnastusájt vuodovarresvuodadievnastusán ja sierravarresvuodadievnastusán.

Sáme álmuk

Stádajn

Stáda galggi sáme kultuvrav vuojnnusin dahkat luondulasj oassen ietjas kultuvralasj moattebelakvuodas.

PRINSIHPPA

Sámeednamin galggá buorre giella-, áhpadus- ja kulturfálaldagá stádajn sáme álmugij mij la viehken viesso ja moattebelak sáme sebrudahkaj.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Aktisasj barggosjehtaduáj baktu, duola dagu stádajn Áltá, Romsa, Bådádjo, Tráante ja Oslo, nanniduvvá roalla ja ávdásvásstádus sáme giela ja kultuvra ávdedime
- Nannit kulturmujojt sáme histávráv vuojnnusin dagátjit
- Nannit sáme æjvvalimsajijt stádajn
- Nannit ja aktidit fálaldagájt sáme álmugij sierravarresvuodadievnastusán ulmijn sáme skihppe, jus sihti, bessi varresvuodadievnastusájt oadtjot birrasin sáme gielajn ja kultur máhtudagájn
- Prosjæktamodella baktu gehtjadit gáktu máhttá aktij biedjat sáme varresvuodamáhtudagáv buojkulvissan vuodovarresvuodadievnastusán, duola dagu smávva sijdajt dahkat (kontávrá aktan) buojkulvissan stuovesdåktårijn, psykolåvgåjn, tsaggeiednij, ietjá varresvuodabarggijn jná.
- Viehkedit vaj sáme bájkkenamá duodastuvvi ja galbbiduvvi gånå da gávnnuji.
- Árvustallat diededimguovdåsj ja ietjá pedagåvgålasj vuogijt oahppoplåna ulmev sáme gielaj ja kultuvra birra ållidittjat

RABDDAGUOVLO

ÁJGGOMUS

Viesso sáme bájkålasj sebrudagá

PRINSIHPPA:

Ienemus suohkanin li sáme unneplåhkon, ja dåssju gallegasj suohkanin la sáme álmuk ienepåhkon. Giella- ja kulturpolitihkka viertti iesjgenga dårbbuj hiebaduvvat, duola dagu suoddjim, åvddånibme ja sáme giela, kultuvra ja sebrudagá ællådahttem.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Vaddet barggijda almulasj håldadusån ja sisårro máhttelisvuodav oahppokursav sáme gielav vålldet
- Viehkedit giellaplånajt skåvlåjda dahkat, nannitjit jut sáme gielak mánå bessi åhpadimev sáme giellaj tjuovvot
- Låhtjet tjållemkursajt sidij gudi dåssju njålmålasj sáme gielav bukti
- Nannit vaj sáme luonndoadnem dånkkiduvvá Vuona lågajn ja håldadusån.

Gasskarijkalasj solidaritiehtta

ÁJGGOMUS

Sebrudakávdđánibme álgoálmugij prinsihpaj milta.

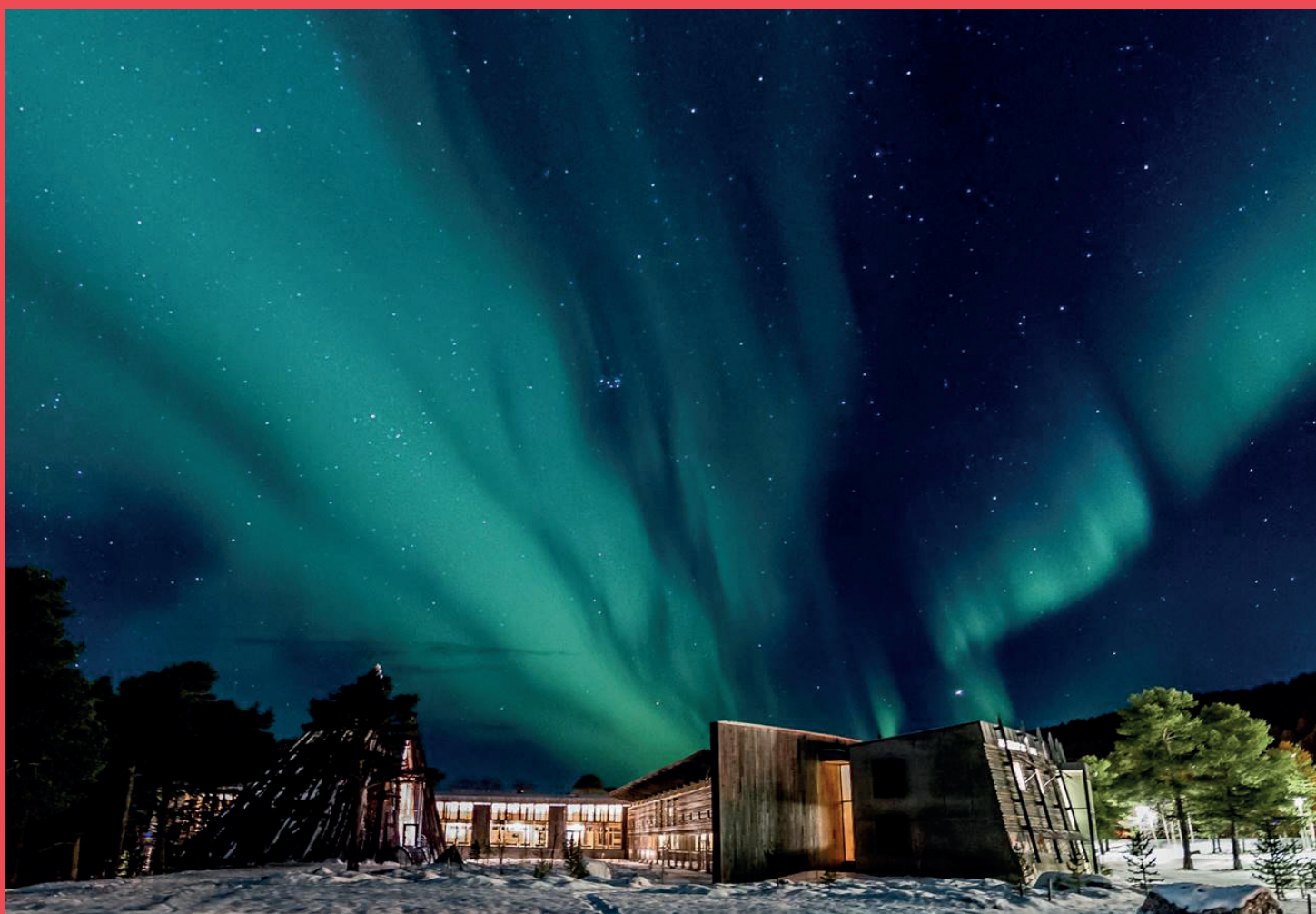
PRINSIHPPA

Álgoálmuga iehtja dájmajt sebrudakávdđánibmáj ietjasa guovlojn ja bájkálasj sebrudahkaj jáhtuj biedji. Dát nannitjit rubbmelasj vuodov kulturdájmadibmáj.

BARGGIJBELLUDAHKA SIHTÁ:

- Vuona Sámedigge dájmalattjat oassálasstá aktisasjborgon sámedikkij nuorttarijkajn ja sáme organisasjávnađ Ruossja bielen.
- Sámedikke ietjá nuorttarijkajs sjaddi nannusap aktisasjbyggoguoimmen ja premissavadden álgoálmukborgon Barentsguovlon.
- Barggat vaj sáme ávdástuvvi Nuorttarijkalasj ráden
- Barggat vaj Sámedigge sjaddá oassevállden Nuortta-Vuona kontávrán Brusselin.
- Ásadi aktisasjvuodav álgoálmukjuohkusij ja –organisasjávnađ ulmijn doarjjot sijá bargov almasjrievtesvuoda ja kultursuodjalime birra
- Vaj etalasj njuolgadusá viertti ávdđánahteduvvat dájmaj ja bargoj ma dáhpáduvvi álgoálmukguovlojn.
- Vaj álgoálmuga galggi ájrastuvvat AN:an
- Nannit rájárastijiddje dimensjávnađ oassen sáme sebrudakiellemis.
- Aktisasjborgov ietjá álgoálmugij áttjudit Barggijbelludagá rijkajgasskasasj værmádagá baktu.
- Låhpadiť sjehtadallamijt Nuorttarijkalasj sámekonvensjávnađjn.

 Kjell H. Sæther